

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

25

Vragen van het lid **Van den Hul** (PvdA) aan de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking over *het bericht «Supermarkten doen te weinig tegen uitbuiting van boeren in ontwikkelingslanden»* (ingezonden 22 juni 2018).

Antwoord van Minister **Kaag** (Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking) mede namens de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (ontvangen 18 september 2018).

Vraag 1

Heeft u kennisgenomen van het bericht «Supermarkten doen te weinig tegen uitbuiting van boeren in ontwikkelingslanden»?¹

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Bent u van mening dat (bepaalde) supermarkten in Nederland meer kunnen doen om uitbuiting van mensen in ontwikkelingslanden die ons eten produceren tegen te gaan? Zo ja, welke rol kunt u daarbij spelen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 2

De bevinding van Oxfam Novib dat (bepaalde) supermarkten in Nederland zich op de vier onderzochte thema's – transparantie, arbeidsrechten, boeren en vrouwenrechten – onvoldoende inzetten, is teleurstellend. Het kabinet is van mening dat de supermarkten een actievere rol kunnen spelen om misstanden in hun waardeketens te voorkomen en tegen te gaan en verwacht dat het IMVO-convenant van de voedingsmiddelensector hen hierbij zal helpen. Alle elementen die Oxfam Novib belangrijk vindt, zijn in het IMVO-convenant van de voedingsmiddelensector opgenomen. Binnen dit convenant zullen de partijen samenwerken aan het tegengaan van discriminatie, kinderarbeid en gedwongen arbeid. Daarnaast legt het convenant vast dat de partijen in het eerste jaar starten met gezamenlijke projecten op het

¹ «Supermarkten doen te weinig tegen uitbuiting van boeren in ontwikkelingslanden,» NOS 21-06-2018 – <https://nos.nl/artikel/2237542-supermarkten-doen-te-weinig-tegen-uitbuiting-van-boeren-in-ontwikkelingslanden.html>

gebied van klimaat en leefbaar loon. De bevindingen uit het rapport van Oxfam Novib ondersteunen daarmee het belang van het convenant. De overheid kan bedrijven ondersteunen bij het toepassen van maatschappelijk verantwoord ondernemen, bijvoorbeeld door kennis te delen over MVO-risico's in de lokale context en door partijen van het convenant te koppelen aan bestaande programma's in productielanden. Zo werkt het kabinet met organisaties als Solidaridad en Initiatief Duurzame Handel in productielanden om de productiviteit en kwaliteit van gewassen te verhogen. Deze projecten worden met de private sector uitgevoerd. Het kabinet ondersteunt het dan ook van harte als de supermarkten gebruik maken van de kennis en middelen van deze organisaties om dieper in de keten hun verantwoordelijkheid te nemen.

Vraag 3

Is het waar dat de boeren in ontwikkelingslanden nu minder verdienen dan twintig jaar geleden? Zo ja, heeft u hiervoor een verklaring? Wat is uw mening hierover?

Antwoord 3

Uit het rapport van Oxfam Novib, dat zich baseert op een studie die nog dit jaar verwacht wordt, blijkt dat een kleiner deel van de euro die de consument voor het eindproduct betaalt bij de boer terecht komt. Dit betekent niet noodzakelijkerwijs dat de boer minder verdient. Het rapport geeft geen inzicht in de ontwikkeling van de inkomens van boeren. Een leefbaar inkomen is niettemin voor veel (kleinschalige) boeren in productielanden helaas nog altijd geen realiteit. Factoren als hogere concentratie en marges aan het eind van handelsketens maken het mogelijk dat kosten kunnen worden gedrukt ten laste van de boer. De onderhandelingsmacht van boeren is veelal geringer doordat zij slechter georganiseerd zijn of minder toegerust voor effectieve belangenbehartiging. Het kabinet acht het dan ook van belang dat de stem van (kleinschalige) boeren aan het begin van de keten beter gehoord wordt en dat zij een leefbaar inkomen krijgen. Het IMVO-convenant van de voedingsmiddelensector start met prioriteit projecten op het gebied van leefbaar loon. Daarnaast steunt het kabinet verschillende organisaties die aandacht hebben voor het versterken van de positie van boeren in handelsketens.

Vraag 4

Hoe relateert u de bevindingen van Oxfam Novib aan de Nederlandse uitgangspunten van duurzaam en verantwoord ondernemen?

Antwoord 4

De inhoudelijke bevindingen van Oxfam Novib ten aanzien van de vier onderzochte thema's sluiten aan bij de Nederlandse uitgangspunten van duurzaam en verantwoord ondernemen. Het belang dat mensen, die aan het begin van de waardeketen staan een leefbaar loon hebben, is hier onderdeel van. Via de IMVO-convenanten zet de overheid in op het identificeren, voorkomen en aanpakken van risico's, zoals arbeidsrechtenschendingen in de waardeketen, conform de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en *UN Guiding Principles on Business and Human Rights* (UNGPs). Ook zet de overheid in op transparantie over het IMVO-beleid en over de genomen maatregelen en uitkomsten om IMVO-risico's in de waardeketen aan te pakken en te voorkomen. Hieronder vallen ook de thema's die door Oxfam zijn onderzocht. Via het convenant zullen bedrijven met deze thema's aan de slag gaan.

Vraag 5

Welke verwachtingen heeft u van de convenanten-aanpak op het gebied van Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO) om supermarkten aan te sporen hun productieketen eerlijker in te richten? Acht u dit afdoende om boeren te voorzien van een leefbaar inkomen en op welke termijn?

Antwoord 5

Met het IMVO-convenant van de voedingsmiddelensector wordt beoogd dat de Nederlandse voedingsmiddelenproducenten en supermarkten weten welke (mogelijke) risico's voor mensen en milieu zich bevinden in hun waardeketen

en dat deze risico's worden voorkomen en/of aangepakt. Met het convenant gaan de supermarkten dan ook aan de slag met de aanbevelingen van Oxfam. Bedrijven krijgen met het convenant de kans te laten zien dat zij verantwoordelijkheid nemen en met plannen en maatregelen komen, die ook passen bij hun bedrijfsvoering en klanten. Zo worden er maatregelen ontworpen die haalbaar zijn in de praktijk en draagvlak hebben. Daarbij wordt er door de convenantpartijen op gelet dat de afspraken ook worden nagekomen. De afspraken zijn vrijwillig, maar niet vrijblijvend en worden geëvalueerd via jaarlijkse voortgangsrapporten en een tussentijdse evaluatie. Het doel is dat bedrijven druk uitoefenen op andere spelers in de keten om goede arbeidsomstandigheden en een leefbaar loon te garanderen voor mensen die aan het begin van de keten staan. Waar bedrijven gezamenlijk dezelfde voorwaarden voor goede arbeidsomstandigheden en een leefbaar loon aan hun toeleveranciers stellen, kan meer verandering en effect teweeg gebracht worden. Met de evaluatie van de IMVO-convenanten die eind 2019 van start gaat, zal licht geworpen worden op de vraag of dit voldoende is.

Vraag 6

Gaat u de bevindingen van Oxfam met de Nederlandse supermarkten bespreken? Zo ja, op welke termijn en bent u bereid de Kamer hierover te informeren? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 6

De bevindingen van Oxfam zullen door de partijen van het IMVO-convenant van de voedingsmiddelensector – waaronder de overheid – in de stuurgroep en relevante werkgroepen worden besproken. De partijen zullen ieder jaar rapporteren over het convenant, de voorzitter van het convenant zal deze rapportage delen met uw Kamer.

Vraag 7

Op welke wijze gaat u de groep mensen die het aangaat, voornamelijk de boeren in ontwikkelingslanden, betrekken bij de verbetering van de actuele situatie waarin zij nog veel worden uitgebuit?

Antwoord 7

Het kabinet staat voor een waardig bestaan van mensen, ook aan het begin van onze handelsketens. Het kabinet steunt derhalve verschillende programma's van partnerorganisaties Agriterra, Solidaridad, Initiatief Duurzame Handel en Rainforest Alliance (voorheen UTZ). Zij richten zich vooral op exportketens. Agriterra en Solidaridad werken ook met boeren die produceren voor lokale agroketens.

Deze organisaties hebben aandacht voor het versterken van de positie van boeren in handelsketens door ondersteuning van boerencoöperaties en het verder professionaliseren ervan. Sterke boerencoöperaties en -organisaties zorgen ervoor dat boeren gerespecteerde handelspartners worden in de keten. Zij kunnen zo betere prijzen verkrijgen voor hun producten en beter hun stem laten horen over factoren die het ondernemingsklimaat bevorderen, zoals betere dienstverlening en infrastructuur. Daarnaast richten partnerorganisaties zich onder meer op het uitbannen van kinderarbeid, bevorderen van een leefbaar loon/inkomen, verbeteren van de toegang tot financiering en het verhogen van de productiviteit en kwaliteit van gewassen.

Het kabinet verwacht dat supermarkten ook hun verantwoordelijkheid nemen en, samen met partnerorganisaties, convenantpartijen zoals FNV, CNV, IDH, ICCO, Woord en Daad en Global March, en andere belangenbehartigers, werken aan verbetering van de werkomstandigheden en inkomsten van boeren en werknemers aan het begin van de keten.

Vraag 8

Op welke wijze speelt uws inziens de Europese handelspolitiek ten aanzien van landbouwproducten deze situatie in de hand?

Antwoord 8

Handelsakkoorden bevatten geen afspraken over het inkoopbeleid van supermarkten. Wel stimuleert de EU de export uit ontwikkelingslanden via handelspolitieke instrumenten. Voor ontwikkelingslanden geldt het Algemeen Preferentieel Stelsel, waarbij een groot aantal ontwikkelingslanden lage

importtarieven wordt geboden als zij vooruitgang boeken in de naleving van internationale conventies ten aanzien van bescherming van mensenrechten, rechten van werknemers, milieu en goed bestuur. Daarnaast geldt voor de minst ontwikkelde landen het *Everything But Arms*-regime, waarbij alle producten (behalve wapens en munitie) tariefvrij en quotumvrij naar de EU geëxporteerd kunnen worden.